ERFGOEDHUIS
ZUID·HOLLAND

Advies | Memo 24 augustus 2021 inzake de bouw van een MFA op de plek van het gemeentelijke monument ‘t Kruispunt
Voor | het College van B&W van de gemeente Voorschoten
Van | Erfgoedhuis Zuid-Holland, Onno Helleman
Datum | 18 oktober 2021

Aanleiding |
Een aantal burgers heeft het initiatief genomen te ijveren voor de bouw van een Multifunctionele Accommodatie op de plek van de Gereformeerde kerk ’t Kruispunt – een gemeentelijk monument – aan de Schoolstraat 2 in Voorschoten als alternatief voor de ontwikkeling van een dergelijke accommodatie aan de Wijngaardenlaan. Het gemeentelijke monument zou in de optiek van de burgers die het initiatief hebben genomen kunnen worden gesloopt. Er is een memo opgesteld waarin een beoordeling van dit burgerinitiatief wordt gegeven vanuit cultuurhistorisch oogpunt. De gemeente Voorschoten heeft Erfgoedhuis Zuid-Holland gevraagd de memo te lezen en hierop te reageren. Onderstaande, treft u onze reactie aan.

Reactie memo |

De gemeente is de overheid die in eerste aanleg verantwoordelijk is voor een goede omgang met de cultuurhistorische waarden die op het gemeentelijke grondgebied aanwezig zijn. De gemeente Voorschoten heeft voor een goede verankering van de wettelijke en autonome gemeentelijke taak ten aanzien van de instandhouding van het cultuurhistorisch erfgoed in de loop der jaren verschillende beleidsstukken en –instrumenten vastgesteld (deze worden in de memo genoemd). Het beleid en de daaraan gekoppelde beleidsinstrumenten geven de hoogste prioriteit aan de instandhouding van het cultuurhistorisch erfgoed in al haar facetten, of zoals het in de Kadernota Erfgoed 2013-2017 staat: het behouden, versterken, ontwikkelen en benutten van erfgoed staat voorop. Cultuurhistorie is een kernkwaliteit van algemeen belang.
Een van de manieren om hier invulling aan te geven, is het aanwijzen van gemeentelijke monumenten. Om gemeentelijke monumenten aan te wijzen, zijn toetsingscriteria gebruikt die ook op nationaal niveau worden gehanteerd. De toetsingscriteria zijn opgenomen in de Kadernota (pp. 41-45). Door het historisch bouwbestand te beoordelen aan de hand van deze criteria, heeft de gemeente Voorschoten op basis van een algemeen aanvaard onderzoekkader onroerende zaken aangewezen als beschermde gemeentelijke monumenten. Met de aanwijzing wil de gemeente de cultuurhistorische waarden van de onroerende zaken veiligstellen en een goede omgang met deze waarden borgen.
De Gereformeerde kerk ’t Kruispunt is als beschermd gemeentelijk monument in 1989 door de gemeente aangewezen. In de redengevende omschrijving van het monument vindt men

een beschrijving van de waarden en de redengeving van de aanwijzing. De redengevende omschrijving is in 2018 getoetst aan de in de kadernota genoemde criteria en hierop aangepast. De vastgestelde waarden beperken zich niet tot het object zelf. Ook de stedenbouwkundige waarden worden in de redengevende omschrijving genoemd.
Dit sluit ook aan op hetgeen we in de Structuurvisie Cultuurhistorie van de gemeente Voorschoten aantreffen. In de visie wordt ingegaan op de kernkwaliteiten van de gemeente. Onder de kernkwaliteit 6 – Rijke, eigentijdse architectuur langs de historische hoofdwegen – wordt onder meer 't Kruispunt genoemd in samenhang met het raadhuis. "Een bijzondere positie wordt ingenomen door het markante raadhuis met school uit 1925 en de Gereformeerde kerk Het Kruispunt uit 1924 .." Aan de kernkwaliteit 6 zijn beleidslijnen verbonden die als leidraad bij ruimtelijke ontwikkelingen en plannen dienen. Twee van de drie wil ik hier noemen:
Beleidslijn 1: Cultuurhistorisch waardevolle structuren, complexen, ensembles en elementen langs de cultuurhistorische hoofdstructuur behouden en beschermen via bestemmingsplan en Erfgoedverordening, en als uitgangspunten benutten bij ontwikkelingen.
Beleidslijn 3: Behoud van landmarks en sociaal-culturele dragers langs deze wegen, zoals de kerken met hun torens en de molen.
Ergo, erfgoed is een kernkwaliteit en behoud van erfgoed is de hoogste prioriteit. De gemeente heeft na een gedegen onderzoek aan de hand van algemeen gehanteerde criteria onroerende zaken een beschermde status gegeven door ze aan te wijzen als gemeentelijk monument. Bij de aanwijzing zijn de reguliere procedures – die open staan voor beroep en bezwaar – doorlopen.
In geval een beschermd gemeentelijk monument geen functie meer heeft, is herbestemming en herontwikkeling aan de orde. De gemeente wijdt ook aan dit verschijnsel de nodige aandacht in haar beleid en onderschrijft dat beschermde monumenten getransformeerd kunnen worden als de noodzaak zich aandient. De gemeente Voorschoten heeft van het rijk een financiële bijdrage ontvangen voor het opstellen van een zogenaamde Kerkenvisie. De visie is er op gericht de gemeente in staat te stellen te anticiperen op de (toekomstige) herbestemmingsbehoeften en –vraagstukken van religieus erfgoed om de cultuurhistorische waarden van dit erfgoed – in goede samenspraak met de eigenaren – te borgen. In geval van 't Kruispunt ligt er een plan voor om de kerk aan een nieuwe functie aan te passen. De eigenaar heeft derhalve de intentie de kerk her te bestemmen. Dit voornemen ligt geheel in lijn met de beleidsuitgangspunten van de gemeente Voorschoten en de gemeente zal dit proces met de nodige zorgvuldigheid begeleiden.
Op het moment dat de kerk een nieuwe bestemming krijgt en noodzakelijke aanpassingen nodig zijn, is dit ook een natuurlijk moment om de nodige maatregelen te nemen om het energetisch vermogen van het gebouw op peil te brengen. De doelstelling op landelijk niveau (Routekaart verduurzaming monumenten) is een CO2-reductie van 40% in 2030 en van 60% in 2040. De genoemde percentages zijn gemiddelden berekend over het gehele monumentenbestand van Nederland. De duurzaamheidseisen ten aanzien van monumenten zijn derhalve anders dan de reguliere eisen zoals deze door het Burgerinitiatief worden geformuleerd op pagina 11 van hun stuk "Met een bruisend centrum wonen in een

attractief, duurzaam en cultureel Voorschoten” (4. Het laten vervallen van de monumentenstatus van de bestaande bebouwing Kruispuntlocatie).
In dezelfde paragraaf stelt het Burgerinitiatief dat ‘t Kruispunt geen bijzonder waardevolle architectuur heeft. Bovenstaand, is al aangegeven dat de beoordeling van de cultuurhistorische waarden van de kerk op een zorgvuldige wijze heeft plaatsgevonden.
Verder stelt het Burgerinitiatief dat het kerkgebouw niet binnen de contour van het van rijkswege Beschermde dorpsgezicht staat. Dit klopt, maar ons ontgaat de porteé van deze vaststelling. Het al dan niet binnen een contour liggen van een van rijkswege beschermd gezicht zegt niets over de cultuurhistorische waarde van het object of de waarde van de positionering van het object binnen het stedenbouwkundige weefsel. Dat de kerk van stedenbouwkundige waarde is, is in de Structuurvisie vastgesteld (zie hiervoor).
In een kadertje op pagina 11 van het stuk van het Burgerinitiatief wordt gesteld dat men voor het behoud van monumenten is, maar dat de gemeente Voorschoten ongebreideld panden op de monumentenlijst plaatst. Dat onderhoud realiseerbaar moet zijn, mede in relatie met de duurzaamheidseisen.
Het is goed om te horen dat men het eens is met door de gemeente Voorschoten gevoerde beleid om monumenten te behouden. Zoals eerder betoogd, is de monumentenlijst tot stand gekomen na beoordeling van het historisch bouwbestand aan de hand van algemeen aanvaarde criteria. De aanwijzingsprocedure is doorlopen met alle mogelijkheden van beroep en bezwaar die de procedure biedt. De gemeente biedt eigenaren van onder meer beschermde gemeentelijke monumenten de mogelijkheid financiële ondersteuning bij de gemeente aan te vragen. Hiermee draagt de gemeente bij aan de instandhouding. Behalve voor instandhouding, kan er subsidie worden aangevraagd voor het laten opstellen van een duurzaamheidsadvies of een advies over herbestemming.
Behalve deze financiële ondersteuning, kunnen eigenaren van beschermde gemeentelijke monumenten ook gebruik maken van andere regelingen, ook van regelingen die eigenaren van niet monumenten wordt geboden in het kader van verduurzaming van hun pand. Want ook deze eigenaren moeten in dit kader de komende jaren de nodige investeringen doen. Gelukkig gaan de technische ontwikkelingen snel en groeit ook het inzicht in het energetisch verbeteren van cultuurhistorische waardevol vastgoed.

Delft, 18 oktober 2021